

PODLISTAK

KALENDAR

Djela najsmionije fantastike

1883. U Pragu se 3. srpnja 1883. rodio Franz Kafka, austrijski književnik koji je snažno utjecao na razvoj moderne proze. Dapače, nije to vjerovanje samo preostatak: ideja, da bi se bilo koja skupina ljudi mogla na temelju rase, spola, invalidnosti ili gotovo bilo koje druge značajke isključiti iz dražesna kruga onih koji zaslužuju da im se prizna ljudsko dostojanstvo, donijela bi krajnje loš glas bilo kojem političaru koji bi takvo što predložio.

govu se djelu realistične pojedinosti miješaju s elementima najsmionije fantastike («Preobrazba», «Proces», «Dvorac», «AmeriĐak i dr.). Umro je 3. lipnja 1924. u Beču i oporučnio odredio da se njegova neobjavljena djela spale, što izvršitelj oporuke, njegov prijatelj Max Brod, na sreću, nije učinio.

PREKRETNICA U AMERIČKOM GRADANSKOM RATU - 1863. Poslije pobjede kod Vicksburga, nakon koje su snage sjevernih država SAD-a stekle potpunu nadzor nad rijekom Mississippi, došlo je 3. srpnja 1863. do trodnevne bitke kod Gettysburga u kojoj su, nakon strahovita krvoprolića, konfederativne jedinice ponovno poražene. Bila je to prekretnica u američkom građanskom ratu, kada je postalo očitim da Jug čeka poraz.

ALŽIR STEKAO NEOVISNOST - 1962. Poslije 132 godine pod francuskom kolonijalnom vlašću, Alžir je 3. srpnja 1962. stekao potpunu neovisnost. Bio je to plod dugogodišnje borbe alžirskoga naroda protiv moćne ekspedicijske vojske, koja je, unatoč tehničkoj nadmoći i nadmoći u broju vojnika, tu doživjela poraz.

Promašaj mladoturske revolucije

1908. Na početku dvadesetog stoljeća Turska se Carevina našla u teškom položaju. Iznutra je bila podrijetna oslobodilačkim pokretima i buntom protiv sultanova samodržavlja, a izvana su joj prijetele apetiti velesila, koje su željele podijeliti njene pokrajine u Europi, Aziji i Africi.

je iz Ohrida s dvjesto vojnika u planinu pošto je objavio proglas građanstva da se «Osmanlijsko Carstvo ponovno pretvara u parlamentarno-demokratsku državu na osnovi ustava od 1876. godine».

Pridružili su mu se mnogi kršćani iz tih krajeva, već pola stoljeća navikli na četovanja razne vrste. Sada se, silom okolnosti, i cijeli «mladoturski» Komitet za jedinstvo i napredak morao solidarizirati sa svojim odbijelim prvakom. Nepun tjedan poslije Nijaz-begove akcije svi časnici urotnici odmetnuli su se u planine na čelu svojih jedinica. Sultanove snage, pa čak i vjerni Anadolci, odmah su prešle na stranu pobunjenika, pa je vojna hunta proglasila ustav i zaprijetila da će marširati na Carigrad. Već sama prijetnja bila je dovoljna da se sruši državna struktura stara više stoljeća.

Sultan je brzo kapitulirao i pristao na ustav, ali je odmah svrgnut s vlasti, kao glavni predstavnik despotizma i reakcije. Njegovu abdikaciju pozdravili su ne samo Turci, nego i neturski narodi unutar carstva. No «mladoturska revolucija» nije ispunila njihova očekivanja. Preokret u Osmanskom Carstvu sveo se na pretorijanski udar, poslije kojeg je ostalo sve po starom.

Smrt Ljube Wiesnera-Livadića

1951. U Rimu je 3. srpnja 1951. umro hrvatski književnik, publicist i prevoditelj Ljubo Wiesner-Livadić. Učenik i sljedbenik A. G. Matoša, pripadao je krugu pjesnika fasciniranih ne samo filozofijom naše čeznutljive boeme, nego i francuskom impresionističkom lirikom.

dorečenost, težnju za savršenstvom, te ljubav prema domaćem krajoliku. Antun Barac smatra da je to pjesnik radoslijedbenik A. G. Matoša, pripadao je krugu pjesnika fasciniranih ne samo filozofijom naše čeznutljive boeme, nego i francuskom impresionističkom lirikom.

Majstor soneta, izraziti lirik impresionističkoga senzibiliteta, pjevao je o iscjeliteljskoj moći umjetnosti, nedostižnim plavim otocima i opojnosti daljina, željan sunčanih pejzaža, čudesnih avantura, sjaja, vatrometa i blještavila.

Kritičari su isticali zaozrelost arhitektonike u Wiesnerovim pjesmama, umjetničku rigoroznost, muzikalnost, sklad,

Onđe je svaki najviše izložen gdje biva napadan. No možda zato i biva napadan jer je izložen. (Seneka)

Duh mrtvih vjerovanja i dalje progoni

Ako je prijelaz neljudskoga u ljudsko postupan, onda i unutar ljudskog roda postoje stupnjevi. To bi neizbježno vodilo oslobođanju snažnih ljudi od ograničenja što im ih nameće vjerovanje u Boga ili u prirodu. S druge strane, to bi dovelo do toga da bi ostatak čovječanstva počeo tražiti zdravlje i sigurnost kao jedina moguća dobra, jer bi bili razobličeni svi viši ciljevi kojima su nekoć težili

čen od svojih vjerskih korijena.

Stalne svade

Dapače, nije to vjerovanje samo preostatak: ideja, da bi se bilo koja skupina ljudi mogla na temelju rase, spola, invalidnosti ili gotovo bilo koje druge značajke isključiti iz dražesna kruga onih koji zaslužuju da im se prizna ljudsko dostojanstvo, donijela bi krajnje loš glas bilo kojem političaru koji bi takvo što predložio.

Kako je rekao filozof Charles Taylor: «Smatramo da bi bilo posve pogrešno i neutemeljeno zacrtati granice imalo uže od one koja obuhvaća čitavo čovječanstvo». Ako bi pak tko to i pokušao učiniti, onda «bismo morali odmah upitati što to razlikuje one unutra od onih vani». Postavka o jednakosti ljudskoga dostojanstva, kršćanskog ili kantovskog podrijetla, svjedno, i najveći materijalisti među prirodznanstvenicima drže vjerskom dogmom. Stalne svade o moralnom položaju nerodena ploda (o čemu poslije) jedina su iznimka od toga općeg pravila.

Moć navike

Složeni su razlozi zbog kojih opstaje postavka o jednakosti ljudskoga dostojanstva. Djelomice je riječ jednostavno o moći navike i onome što je Max Weber nazivao »duhom mrtvih vjerovanja« koji nas i dalje progoni. Djelomice je to proizvod povijesnoga stjecaja okolnosti. Naime, posljednji politički pokret koji je izričito poricao sveopće ljudsko dostojanstvo bio je nacizam. Grozne posljedice nacističke rasne i eugeničke politike dovoljno su jako cjeplivo da djeluju protiv toga i u sljedećih nekoliko generacija.

Postoji i drugi važan razlog za opstanak postavke o sveopćem ljudskom dostojanstvu. Riječ je o nečemu što bismo mogli nazvati prirodnom same prirode. (Nastavlja se)

Fukuyamina knjiga »Kraj čovjeka?« nedavno je objavljena u nakladi »Izvora« iz Zagreba (tel. 611 7714; izvori@izvori.com).

Francis Fukuyama 42

KRAJ ČOVJEKA?

NAŠA POSLIJELJUDSKA BUDUĆNOST

jednaka prava za homoseksualce, bez obzira na njihovu spolnu usmjerenost, jest da su i oni ljudi, i da je to u nekom smislu važnije do njihove spolnosti. Ako nema toga zajedničkoga nazivnika, onda zapravo nema razloga da ih se ne diskriminira, jer su zapravo bića različita od svih ostalih.

Genetski bogata klasa

Slično tome, Lee Silver, koji je sklon zgrabit moć genetskog inženjerstva kako bi »poboljšavao« ljude, unatoč tome užasnut je mogućnošću da bi se tako mogla stvoriti klasa ili rasa genetski nadmoćnih ljudi. Izradio je scenarij u kojem takva rasa, koju on naziva »genetski bogatom«, stalno popravlja spoznajne sposobnosti svoje djece – sve do točke odvajanja od ostatka ljudskoga roda i prelaska u zasebnu, novu vrstu.

No Silvera ne užasava mnogo nešto drugo što bi nam mogla donijeti neprirodna reprodukcija – na primjer dvije lezbijke koje imaju genetski potomstvo, ili uzimanje jajica od nerođenoga ženskog fetusa kako bi se proizvelo dijete čija majka nikada nije rođena. On odbacuje moralnu zabrinutost gotovo svih religija i tradicionalnih moralnih sustava glede budućega genetskog inženjerstva, ali mu smeta ono što smatra opasnostima ljudskoj jednakosti.

On, čini se, ne razumije da, polazeći od njegovih pretpostavki, nema temelja za protivljenje »genetski bogatima« niti činjenici da bi oni mogli ustvrditi kako imaju veća prava od »genetski siromašnih«. Budući da nema stabilne ljudske bi-

Kao i obično, filozof Friedrich Nietzsche bio je znatno jasniji od ostalih u shvaćanju posljedica suvremenih prirodnih znanosti i napuštanja pojma ljudskoga dostojanstva

ti, zajedničke svim ljudima, ili točnije: zato što je ta bit promjenjiva i podložna ljudskih manipulacijama, zašto ne bismo stvorili rasu rođenu s metaforičkim sedlima na leđima i drugu rasu s čizmama i ostrugama, koja će jahati onu prvu? Zašto ne bismo prigrabili i tu vlast?

Smanjiti patnju

Bioetičar Peter Singer, čije je imenovanje na katedru na Sveučilištu Princeton izazvalo veliko protivljenje, jer se zauzima za ubijanje dojenčadi i eutanaziju pod određenim okolnostima, samo je dosljedniji od većine kad je riječ o napuštanju pojma ljudskoga dostojanstva. Singer je neskriveni utilitarist. Smatra kako vrijedi samo jedno jedino etičko pravilo za sva bića: smanjiti ukupnu patnju.

Prema njegovu proklamiranom darviničkom svjetonazoru, ljudi su sa-

menih prirodnih znanosti i napuštanja pojma ljudskoga dostojanstva.

Nietzsche je dubokim uvidom shvatio kako će, s jedne strane, kad se više ne bude mogla povući jasna i oštra crvena crta oko čitava čovječanstva, biti popločan put za povratak u društvo znatno strože hijerarhično nego što je današnje. Ako je prijelaz neljudskoga u ljudsko postupan, onda i unutar ljudskog roda postoje stupnjevi.

Mali otrovi

To bi neizbježno vodilo oslobođanju snažnih ljudi od ograničenja što im ih nameće vjerovanje u Boga ili u prirodu. S druge strane, to bi dovelo do toga da bi ostatak čovječanstva počeo tražiti zdravlje i sigurnost kao jedina moguća dobra, jer bi bili razobličeni svi viši ciljevi kojima su nekoć težili.

Kako je govorio Nietzscheov Zaratustra: »Čovjek ima svoja mala dnevna i svoja mala noćna zadovoljstva. No pazi na zdravlje. Izumili smo sreću«, kažu posljednji ljudi i trepću«. Uistinu, povratak hijerarhiji i egalitarni zahtjevi za zdravljem, sigurnošću i oslobođenjem od patnje mogli bi lijepe ći ruku pod ruku budu li gospodari budućnosti kadri opskrbiti mase dovoljnim količinama »malih otrova« što ih mase traže.

Uvijek se čudim što smo stotinu godina nakon Nietzscheove smrti znatno dalje bilo od nadčovjeka bilo od posljednjega čovjeka nego što je on predviđao. Nietzsche se jednom okomio na Johna Stuarda Milla, nazvavši ga »bedakom« koji je vjerovao je moguće držati se nečega nalik na kršćanski moral, a da se istodobno ne vjeruje u Boga na kršćanski način. Ipak, u Europi i Americi, koje su se posljednja dva naraštaja sekularizirale, vidimo kako se zadržava vjerovanje u pojam ljudskoga dostojanstva koji je danas već posve odsje-

Oslobođenje od boli

Singer ipak nije ni izdaleka dovoljno dosljedan pri vođenju svojih pretpostavki do logičnog zaključka. On, naime, ostaje predan egalitarizmu. Nije, međutim, objasnio zašto bi oslobođenje od boli bilo jedino moralno dobro. Kao i obično, filozof Friedrich Nietzsche bio je znatno jasniji od ostalih u shvaćanju posljedica suvre-

Pogladila sam ga lagano poput pera

Jonny mi je pokazao svoju skicu i ja sam počela urlati od smijeha, što je polovično bio rezultat moje neopisive fizičke napetosti, a drugom polovicom rezultat onoga što je Jonny postigao.

Proizveo je sliku vrtlarke cijevi iz koje je štrcala voda i uz to je naljepio tekst »Jedna kap je dovoljna«, i to još u onom omraženu Lubalin fontu. Ali kada je Jalle, moj korulentni šef, došao da provjeri što je izazvalo moju salvu smijeha, Jonny je izgledao tako osramoćeno i zbunjeno da sam morala uzeti u zaštitu svoga novog učenika.

Jalle, koji je imao više od četrdeset godina i patio od maligna cinizma, odmah je otkrio što je uzrokovalo moje veselje i dopunio ga zvukom mljackanja i odmahivanjem glavom, što je uzrokovalo da su se njegovi kozičavi

Jalle, koji je imao više od četrdeset godina i patio od maligna cinizma, odmah je otkrio što je uzrokovalo moje veselje i dopunio ga zvukom mljackanja i odmahivanjem glavom, što je uzrokovalo da su se njegovi kozičavi

obrazi opustili, i u usporedbi s glatkim čvrstim konturama Jonnyjeva lica, prokazali Jallea kao smetište povijesti

da sprječavao zvukove da izlaze van, stavila sam ruke oko njegova lijepa glatka vrata, pogladila tu sjajnu kosu, stavila je iza ušiju (u jednom je nosio srebrnu naušnicu) i poljubili smo se. Unatoč njegovoj nervozni nakon poniženja, u njegovu je toplu dah bilo oporosti, blagi, mliječni miris, a je-

zik mu je bio i mekan i elastičan.

Pritisnuo je svoje napeto dječjačko tijelo uz moje i bio je tako predivno uzbuđen...)

Zavukla sam ruku ispod njegove majice i udahnuh tako duboko da je vrijeme zastalo. Da, stvarno sam usavršila sposobnost da zadržim kratke trenutke poput toga. Srce je u tim dječjačkim prsima kucalo nasuprot moga dlana, usporavalo korak po korak i uskoro me privukao k sebi...

Jonnyjeve i moje tajne vježbe gubile su svoju tajnovitost u velikim količinama svakoga dana s obzirom na to da je svaki naš posjet wc-u bio popraćen sve očitim go-

vorkanjima, šaptanjima i potajnim pogledima od strane kolega. Četvrtog dana nije više preostala ni mrvica diskrecije s njihove strane. Kada je Jonny otišao prema zahodima, a ja odmah odglumlila da isto imam nekakva posla u tom smjeru, pogledala sam preko rame prema atelijeru koji je sada bio ispunjen publikom koja je uživala, neiznenađena i vrlo zlorada pogleda.

Sumnjala sam na ličnemjergo Waltera, najmlađeg suradnika u uredu koji je počeo kao praktikant, ali se ulizao do dobra položaja, iako je njegovu nadarenost bilo vrlo teško uočiti. (Nastavlja se)

Roman Unni Drougge »Ispovijedi Helle Hell« uskoro izlazi u nakladi »Izvora« iz Zagreba (tel. 611 7714; izvori@izvori.com)

SAVJETI O ZDRAVLJU

Piše: mr. sci dr. Davor Moravek, psihijatar u Kliničkoj bolnici Sestara milosrdnica u Zagrebu

»Čarobne lijekove« uzimati samo medicinski nadzirano

Istraživanja su pokazala da je do pet posto osoba koje su koristile benzodijazepine o njima postalo i ovisno. Veliki problem u sklopu ovisnosti o benzodijazepinima je njihova laka dostupnost

šim dozama djeluju uspavljujuće. Pojedini lijekovi su bolji kao sredstvo za spavanje mogu izazvati nesanicu, lijekovi za smirenje mogu izazvati nemir, ako se ne uzimaju svakodnevno ili čak više puta na dan.

To ne znači da te lijekove treba izbjegavati u situacijama kada je to medicinski opravdano, nego je bitno strogo se pridržavati liječničkih uputa. Ti lijekovi mogu biti vrlo učinkoviti, a za organizam dok se kontrolirano rabe nisko su toksični, u

toj mjeri da pojedine lijekove mogu koristiti i trudnice.

Česta je situacija da liječnik propiše lijek, navede da ga treba kratkotrajno primjenjivati, a pacijent ga nakon toga, jer se uz lijek osjeća bolje nas-

tavi uzimati po svom nahođenju dulje razdoblje. Početni pozitivni efekt se s vremenom gubi zbog promjena u kemiji mozga (neurotransmiteri, posebice GABA). Uslijed toga se javljaju tjeskoba, nemir, mišićna napetost, moguće su nagle promjene raspoloženja, zaudha, mučnina i poremećaji spavanja. Ako se jave ti simptomi, ne smije se naglo prekidati lijek, nego se pristupa postupnoj redukciji doze ili ordinira zamjenski lijek. Ako je za isti efekt potrebno sve više lijekova – tada je riječ o

povišenoj toleranciji na benzodijazepine.

Kod vrlo visokih doza koje su deset i više puta veće od početne, potrebno je u liječenju primijeniti vrlo specifične lijekove – stabilizatore raspoloženja, antidepressive s anksiolitičkim djelovanjem te postupno reducirati benzodijazepin, često uz zamjenu kratko djelujućih s dugo djelujućima. To je potrebno radi u liječnički nadzor, jer su apstinencijski simptomi ponekad jako izraženi. (Svrstetak savjeta u sudašnjem broju)

Od šezdesetih godina prošlog stoljeća u medicinskoj su upotrebi sedativni lijekovi. U početku su shvaćeni kao »čarobni lijekovi« za rješavanje životnih teškoća, no to ne mora biti tako – istraživanja su pokazala da je do pet posto osoba koje su koristile benzodijazepine o njima postalo i ovisno. Veliki problem u sklopu ovisnosti o benzodijazepinima je njihova laka dostupnost.

Ovisnici o benzodijazepinima ne moraju učiniti ništa osobito – mogu se uputiti u prvu ljekarnu i bez problema mogu kupiti po vrlo povoljnoj cijeni svoje sredstvo ovisnosti. Ako ne postoji dobar nadzor, umanjena je ili čak onemogućena liječnička paska nad bolesnikom i njegovom terapijom.

Benzodijazepine djelimo na visokopotentne – kratko djelujući lijekovi, velike učinkovitosti ali s većom opasnošću od stvaranja ovisnosti, te nisko potentni, koji imaju dulje i manje intenzivno djelovanje. U manjim dozama ti lijekovi djeluju umirujuće, u srednjim dozama umiruju tjeskobu, a u vi-